

Kunskapsekonomins viktigaste tillgång: Så behöver regelverk och tillämpning ändras

Till skillnad från flera konkurrentländer har Sverige inte en nationell innovationsstrategi som är kopplad till en immaterialrättsstrategi. Detta är något som får konsekvenser i en värld där företags värde och länders konkurrenskraft alltmer hänger samman med hur väl man tar tillvara på kunskap. För ett innovativt och handelsberoende land får detta betydelse, exempelvis står de immaterialrättsintensiva företagen för hela 96 % av EU:s export till omvärlden.

Många av de rättsliga regleringarna kring de kunskapsbaserade tillgångarna bygger på avvägningar som gjordes på 1800-talet. Inte ens med den bästa vilja kan vi säga att världen ser likadan ut idag som den gjorde då. Näringslivet ser helt annorlunda ut, där nästan alla företag är del av globala värdekedjor. De tekniska möjligheterna ser helt annorlunda ut. Inte minst är det allt tydligare att innovationer inte bara är nya tekniska lösningar utan även bland annat tjänsteinnovationer.

Innovation handlar mycket om att hitta lösningar för framtiden. De rättsliga grunderna kring hur innovationerna ska tas tillvara genom de kunskapsbaserade tillgångarna blickar dock i stor utsträckning bakåt, både vad gäller reglernas utformning och deras tillämpning.

Konsekvenser

De kunskapsbaserade tillgångarna omfattas av många olika nationella regelverk som i sin tur helt eller delvis bygger på internationella konventioner och EU-regler. I relation till i princip alla tillgångar finns behov att se över hur regler och tillämpning bör uppdateras och moderniseras. Här ges några exempel där omodern lagstiftning får konsekvenser:

- Innovationsprocesser involverar idag nästan alltid många personer. Om inte tydliga avtal skrivits är det samäganderättslagen från 1904 som styr vilket gör att resultaten i många fall överhuvudtaget inte kan användas. Samäganderättslagen gör att alla som varit involverade får en vetorätt som kan blockera nyttiggörande.
- Avvägningar som ligger i olika lagstiftning kan ha tätt sig rimliga när regleringarna kom till, men skjuter idag vid sidan av målet. Detta gäller inte minst hur data betraktas från rättsligt perspektiv, där varken databasskyddet i upphovsrätten eller skyddet för företagshemligheter motsvarar en verklighet där data blivit allt viktigare. Tydligare regelverk är en förutsättning för en datadriven ekonomi.
- Upphovsrätten bygger på en idé om att den ska skapa ett skydd för intellektuella prestationer. Idag behöver många delar av näringslivet en upphovsrätt som skyddar de ekonomiska prestationer som företagen gör i relation till verken. Regelverken, och deras tillämpning, behöver bygga på den verklighet som råder idag och lär råda framöver.

- Patenträtten i olika delar av världen betraktar datorimplementerade uppfinningar på olika sätt. Det som kan patenteras i USA kan inte alltid patenteras i Europa. Det påverkar europeiska företags möjligheter att skydda de investeringar de gjort, inte minst eftersom hemmamarknaden för dessa företag ofta är avgörande.

Våra förslag på hur utmaningen ska mötas

1. En samlad strategi på nationell nivå

Det krävs en samlad strategi på nationell nivå kring immaterialrättsfrågorna. Hit hör att göra en översyn över var de rättsliga knutarna finns hindrar svensk konkurrenskraft i kunskapsekonomin.

2. Sverige ska arbeta aktivt i harmoniseringsfrågor

En ökad harmonisering av immaterialrätten borde ligga högt upp på Sveriges agenda. Det påverkar företagets möjligheter att skydda sina innovationer och det sänker företagets transaktionskostnader. Sverige är ett innovativt land och bör därför ligga i framkant även i utvecklingen av moderna regelverk.

3. När översyn görs bör följande nyckelfaktorer beaktas:

- För att lagstiftning ska ha en bäring över tid måste den vara teknikneutral och principbaserad.
- De kunskapsbaserade tillgångarna är en funktion av konkurrensfriheten och en del av systemen för att bygga sund konkurrens. Det gör att samtliga åtgärder som görs måste göras i enlighet med behovet av att väga skydd mot konkurrensfrihet.
- De kunskapsbaserade tillgångarna grundar sig på investeringar av olika slag. Konstnären som målar en tavla, som får upphovsrättsligt skydd, har investerat tid, canvas och färg. Företaget som lanserar en ny medicin har investerat i laboratorier, forskartid och tester. Det intresse investerare har av att få avkastning för sina investeringar i kunskapsbaserade tillgångar är en viktig aspekt att hela tiden hålla i åtanke.
- Många av de kunskapsbaserade tillgångarna måste också balanseras i relation till informationsfriheten och personlig integritet. Alltför starka skydd och/eller skyddsåtgärder kan få inverkan på dessa intressen. Alla åtgärder som vidtas kring de kunskapsbaserade tillgångarna måste vägas av mot andra intressen.
- Regelverken ska inte i onödan hantera frågor som avtalsparter kan lösa själva. Avtalsfriheten och tron på parternas förmåga att ta tillvara sina egna intressen måste vara utgångspunkten.

Vill du diskutera mer om hur Sverige ska kunna stärka arbetet med kunskapsbaserade tillgångar? Kontakta Svenskt Näringslivs expert Christina Wainikka, christina.wainikka@svensknaringsliv.se